

Sygn. akt I ACa 45/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jan Futro
Sędziowie:	SA Bogdan Wysocki SA Ewa Staniszevska /spr/
Protokolant:	st. sekr. sądowy Izabela Kyc

po rozpoznaniu w dniu 20 lutego 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa W. F.

przeciwko A. T.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 19 listopada 2012 r., sygn. akt I C 2694/10

1. oddała apelację;
2. zasądza od powódki na rzecz pozwanej 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

/-/ E. Staniszevska /-/ J. Futro /-/ B. Wysocki

UZASADNIENIE

Powódka W. F. domagała się od pozwanej A. T. złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu udziału wynoszącego 1/6 we własności nieruchomości położonej przy ul. (...) w P., który to udział został przeniesiony przez powódkę na rzecz pozwanej umową darowizny z dnia 13 września 2000 r. Ponadto wniosła o zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu podała, że pozwana jest jej wnuczką, która po zawarciu umowy darowizny, dopuściła się względem niej rażącej niewdzięczności, sprowadzającej się do tego, że zaprzestała w ogóle utrzymywać z powódką kontaktów, nie opiekowała się nią i nie pomagała jej w trakcie choroby.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów procesu.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo i orzekł o kosztach postępowania. Podstawą powyższego rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne.

Powódka ma dwie córki: E. W. - matkę pozwanej, oraz B. H. (1). Po śmierci męża powódki wszystkie trzy odziedziczyły w równych udziałach nieruchomości położoną przy ul. (...) w P., stanowiącą zabudowaną działkę o powierzchni 754 m². Przez szereg lat relacje pomiędzy W. F. i córką E. W. oraz jej rodziną, w tym wnuczką A. T. układały się poprawnie. W okresie dzieciństwa pozwana wraz ze swoimi rodzicami przez wiele lat zamieszkiwała wspólnie z powódką w tej nieruchomości. Również potem relacje te były poprawne. Pozwana odwiedzała babcię i utrzymywała z nią stały kontakt telefoniczny.

W 2000 r. pozwana wraz ze swoją siostrą A. W. z uwagi na konflikt, w jaki popadły ze swoimi rodzicami, wyprowadziły się z domu. Powódka utrzymywała z pozwaną stały kontakt i zaproponowała swej wnuczce zamieszkanie w domu przy ul. (...), w którym w tym czasie oprócz niej zamieszkiwali B. H. (1) z mężem, oraz dziećmi. Pozwana otrzymała w tym domu do swej dyspozycji jeden mały pokój. Pomagała babci w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz sporadycznie w wykonywaniu pracy dorywczej w charakterze pomocy domowej (powódka do 2006 r. prowadziła gospodarstwo domowe obcym osobom).

Z inicjatywy wnuczki B. H. (2), powódka w dniu 13 września 2000 r. podarowała swój udział we współwłasności wyżej opisanej nieruchomości, w częściach równych po 1/6, swoim wnuczkom B. H. (2) i pozwanej A. T.. Jednocześnie obdarowane tytułem wykonania polecenia ustanowiły na rzecz darczyńcy nieodpłatne prawo użytkowania darowanej nieruchomości na okres lat 45. W tym samym akcie notarialnym B. H. (1) darowała przysługujący jej z tytułu dziedziczenia po swoim ojcu udział w nieruchomości swojej córce B. H. (2), która w zamian również ustanowiła na rzecz swojej matki prawo nieodpłatnego korzystania z nieruchomości na lat 45.

Pozwana w październiku 2000 r. miała rozpocząć naukę na Akademii Rolniczej w P. i wkrótce po tym pogodziła się z rodzicami, w związku z czym zdecydowała się ponownie z nimi zamieszkać. Powódka była zadowolona z tego faktu, gdyż uważała, że wnuczka powinna na co dzień przebywać z rodzicami. Przez następne dwa lata strony utrzymywały ze sobą stały kontakt. Pozwana w miarę możliwości odwiedzała powódkę, nie dochodziło między nimi do żadnych nieporozumień i konfliktów. Powódka w dalszym ciągu zamieszkiwała ze swoją drugą córką B. i wnuczką B. H. (2). Jednocześnie pozwana przez cały czas podejmowała starania o pojednanie rodziców ze swoją siostrą A. W., której kontakty z rodzicami uległy całkowitemu zerwaniu. Ostatecznie w 2002 r. udało jej się doprowadzić do odnowienia tych relacji. Pod koniec 2002 r. siostra pozwanej urodziła syna. W trakcie rozmowy telefonicznej E. W. przekazała powódce swoje indywidualne spostrzeżenia odnośnie wyglądu wnuka, którymi następnie powódka nieumyślnie podzieliła się z siostrą pozwanej (drugą córką E. W.). Doprowadziło to do odnowienia konfliktu pomiędzy matką a córką. Pozwana miała olbrzymi żal do powódki o tę rozmowę, która przyniosła bardzo przykre efekty i od 2003 r. strony zaprzestały się ze sobą kontaktować.

Powódka w tym czasie zamieszkiwała ze swoją wnuczką B. H. (2). W dalszym ciągu, pomimo pogarszającego się stanu zdrowia, powódka pracowała dodatkowo wykonując prace dorywcze w zakresie pomocy domowej. W okresie od 2003 r. do 2005 r. powódka podjęła leczenie swych schorzeń, w związku z czym była kilkakrotnie hospitalizowana. Pozwana w tym okresie nie odwiedzała powódki, nie utrzymywała z nią również kontaktu telefonicznego. Pomimo pogarszającego się z wiekiem stanu zdrowia powódka była nadal osobą w pełni sprawną ruchowo, a nadto miała zapewnioną stałą opiekę ze strony wnuczki B. H. (2), wnuka J. H., który okresowo zamieszkiwał z powódką, a także swojej córki B. H. (1), która po śmierci swego męża ponownie zamieszkała w domu przy ul. (...). Pomiędzy stronami nie dochodziło w tym czasie do żadnych kłótni i awantur. Pozwana koncentrowała się na nauce, okresowo wyjechała również do pracy w Stanach Zjednoczonych.

W 2005 r. powódka złożyła pozwanej oświadczenie o odwołaniu darowizny, wskazując jako powód swej decyzji rażącą niewdzięczność i wezwała ją do złożenia oświadczenia o powrotnym przeniesieniu własności udziału w nieruchomości, wyznaczając w tym celu termin spotkania u notariusza. Pozwana nie stawiała się na wezwanie, a zdarzenie to było zarzewiem konfliktu rodzinnego na tle podziału majątku odziedziczony po zmarłym mężu powódki. W związku z

powyższym strony w dalszym ciągu nie utrzymywały ze sobą kontaktów. Powódka po dokonaniu odwołania darowizny w kolejnych latach nie występowała na drogę sądową z powództwem o zobowiązanie pozwanej do złożenia stosownego oświadczenia woli, utrzymując istniejący stan faktyczny.

Na początku 2009 r. pozwana zawarła związek małżeński. Z uwagi na brak środków pieniężnych, na tę okoliczność zorganizowała wraz z mężem skromną uroczystość po ślubie, na którą byli zaproszeni jedynie rodzice małżonków oraz ich rodzeństwo. Następnie wyjechała z mężem do Irlandii, gdzie podjęła pracę i zamieszkuje do chwili obecnej. W tym samym roku ojciec pozwanej poważnie zachorował. Zdarzenie to doprowadziło do ocieplenia relacji pomiędzy matką pozwanej a powódką, jej drugą córką B. H. (1) i wnuczką B. H. (2). Doszło do spotkania rodzinnego u rodziców pozwanej, na którym A. T. przedstawiła powódce swojego męża. W następnym roku pozwana rozmawiała telefonicznie z powódką w trakcie krótkiego pobytu w Polsce. Babcia była życzliwie nastawiona do wnuczki. Nie zgłaszała do niej żadnych pretensji podczas osobistych spotkań.

Pozwana zamierzała wrócić z mężem do Polski i wziąć kredyt na budowę lub zakup mieszkania. W związku z powyższym jej matka wystąpiła z propozycją budowy domu na nieruchomości przy ul. (...). Powódka nie sprzeciwiła się tej propozycji, jednakże spotkała się ona z dezaprobatą B. H. (2). Wkrótce potem, tj. w październiku 2010 r., powódka wystąpiła przeciwko pozwanej z pozwem w niniejszej sprawie, co ponownie doprowadziło do konfliktu rodzinnego. W związku z brakiem możliwości budowy na nieruchomości przy ul. (...), pozwana zamierzała zakupić wraz z mężem inne mieszkanie, jednak warunkiem uzyskania kredytu był brak tytułu własności do innej nieruchomości, w związku z czym pozwana umową darowizny z dnia 7 października 2010 r. przeniosła swój udział w nieruchomościach położonych przy ul. (...) na rzecz swojej matki E. W.. Już w toku niniejszego postępowania powódka wystąpiła przeciwko pozwanej oraz jej matce z pozwem o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej darowizny z dnia 7 października 2010 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że oparte na podstawie art. 64 k.c., art. 1047 k.p.c. i art. 898 § 1 k.c. powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. W ocenie Sądu I instancji zachowaniu pozwanej względem powódki nie można bowiem przypisać cech rażącej niewdzięczności (art. 898 § 1 k.c.). W okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób postawić jej zarzutu celowego uchylania się od sprawowania opieki i niesienia pomocy będącej w podeszłym wieku powódce. W spornym okresie powódka takiej pomocy od pozwanej bowiem nie wymagała, gdyż pomimo stwierdzonych u niej schorzeń, wymagających okresowego leczenia w szpitalu, była osobą w pełni sprawną i mogącą samodzielnie załatwiać wszystkie czynności życiowe, o czym najdobitniej świadczy fakt, że do 2006 r. pracowała w charakterze pomocy domowej. Ponadto od dnia zawarcia umowy darowizny do chwili wyrokowania powódka zamieszkiwała i nadal zamieszkuje z innymi członkami rodziny, którzy w razie potrzeby sprawowali i nadal sprawują nad nią opiekę jako domownicy. Oczywiście zatem jest, że na pozwanej w tych okolicznościach nie spoczywał obowiązek sprawowania bieżącej opieki. W ocenie Sądu Okręgowego trudno też doszukać się innych zachowań pozwanej, które świadczyłyby o wrogim nastawieniu wobec powódki, przejawiającym się intencjonalnymi zachowaniami obliczonymi na wyrządzenie jej krzywdy bądź też sprawienie przykrości, a tylko takie postępowanie wypełnia znamiona „rażącej niewdzięczności”. Faktem jest, że pozwana od 2003 r. nie utrzymywała z powódką kontaktów. Wynikało to jednak z ogólnych nieporozumień rodzinnych i częściowo było spowodowane niewłaściwym, choć nie intencjonalnym, zachowaniem babci, która lekkomyślnie doprowadziła do odnowienia konfliktu pomiędzy matką pozwanej a jej siostrą, pomimo że wcześniej pozwana podejmowała usilne starania o pojednanie najbliższych członków rodziny. Postępowanie wnuczki nie było z pewnością podyktowane zamiarem wyrządzenia babci krzywdy. Z drugiej strony kontaktów z pozwaną nie próbowała również odnowić powódka, pomimo że jej wnuczka do 2009 r. mieszkała w Polsce. W okolicznościach sprawy nie sposób również oprzeć się wrażeniu, że strony w gruncie rzeczy nie żywiły względem siebie żadnych urazów, o czym najdobitniej świadczy ich zachowanie w trakcie spotkania rodzinnego w 2009 r., natomiast przyczyną nieutrzymywania kontaktów były wieloletnie ogólne konflikty rodzinne, potęgowane w następnych latach wzajemnymi pretensjami pomiędzy rodzinami obydwu córek powódki na tle uregulowania kwestii majątku po jej zmarłym mężu. Z tych względów sam fakt zaprzestania przez pozwaną utrzymywania kontaktów z babcią, nie może być rozpatrywany w kategoriach rażącej niewdzięczności.

O kosztach postępowania Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 102 k.p.c.

W apelacji od tego wyroku pozwana wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła w całości. Zarzuciła:

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że: to powódka była współwinna zerwaniu kontaktów z pozwaną; po stronie pozwanej nie doszło do dopuszczenia się rażącej niewdzięczności; do zerwania kontaktów ze stron doszło wskutek wzajemnego nieporozumienia stron; przyjęcie, że strony przestały się ze sobą kontaktować wskutek wzajemnych waśni, podczas gdy to pozwana jednostronnie zaprzestała jakiegokolwiek kontaktu z powódką,

- art. 898 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że zerwanie wszelkich kontaktów przez wnuczkę z babcią nie stanowi rażącej niewdzięczności oraz oparcie orzeczenia na okolicznościach, które nastąpiły już po odwołaniu przez powódkę darowizny.

W związku z powyższymi zarzutami powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa i zasądzenie od pozwanej na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania przed Sądem I i II instancji, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Ustalenia faktyczne Sądu I instancji mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, zostały poczynione na podstawie prawidłowej oceny materiału dowodowego. W świetle tych dowodów nie ulega wątpliwości m.in. fakt, że od 2003r. strony przestały się ze sobą kontaktować. Rację ma skarżąca jedynie o tyle, że w uzasadnieniu nie znalazła należytego odzwierciedlenia *expressis verbis* okoliczność, że taki stan zainicjowała pozwana, która przestała się z babcią w jakikolwiek sposób komunikować. Pozostałe argumenty przytoczone na poparcie zarzutu naruszenia art. 233§2 k.c. w rzeczywistości dotyczą nie tyle trafności ustaleń faktycznych, ile nieprawidłowości procesu subsumcji tych ustaleń pod przesłanki przepisu prawa materialnego z art. 898§1 k.c.

Z przedstawionym wyżej uzupełnieniem Sąd Apelacyjny przyjął więc ustalenia faktyczne Sądu I instancji za własne i uczynił integralną częścią swoich rozważań.

W świetle tych ustaleń postępowanie pozwanej w stosunku do powódki było i jest sprzeczne z obowiązującymi normami moralnymi. Nie sposób uznać bowiem za właściwe, zachowanie polegające na nie utrzymywaniu przez wiele lat jakichkolwiek kontaktów z babcią, która była jej życzliwa i wspomagała w trudnych chwilach życiowych. W zestawieniu ze stosunkiem powódki do samej pozwanej, usprawiedliwieniem dla tak długotrwałego demonstrowania niechęci przez zaniechanie kontaktów, nie może być jednorazowa, lekkomyślna wypowiedź babci o komentarzach matki powódki na temat urody dziecka jej kolejnej córki.

W okolicznościach rozpatrywanej sprawy, zbędne stało się jednak dalsze rozważenie przez Sąd Apelacyjny, czy postępowanie pozwanej wypełnia już pojęcie rażącej niewdzięczności z art. 898 § 1 k.c.

Pozew w niniejszej sprawie został złożony do Sądu w dniu 11 października 2010r., a odpis pozwu doręczony w trybie zastępczego doręczenia z art. 139§1 k.p.c. w dniu 24 marca 2011r. Tymczasem jak zostało prawidłowo ustalone w oparciu o treść aktu notarialnego, w dniu 7 października 2010r. pozwana darowała przedmiotowy udział w nieruchomości matce E. W.

(k- od 74 do 84). Wyłączona była zatem możliwość stosowania art.192 pkt.3 k.p.c.

Jest oczywiste, że zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności udziału w nieruchomości (art.1047 k.p.c.), może odnosić się wyłącznie do osoby uprawnionej do rozporządzania udziałami.

Powódka poszukiwała zaspokojenia swojego żądania w treści art.59 k.c., domagając się zawieszenia postępowania do czasu zakończenia procesu z jej powództwa o uznanie umowy darowizny z dnia 7 października 2010r. za bezskuteczną w stosunku do jej osoby. Wniosek powódki nie zasługiwał jednak na uwzględnienie z braku podstaw z art. 177§1 pkt.1 k.p.c. Rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie nie zależało bowiem w rzeczywistości od wyniku postępowania z powództwa opartego na treści art. 59 k.c., skoro ustawodawca w przepisie szczególnym tj. w art. 898§2 k.c. uregulował

m.in. sytuację związane z rozporządzeniem przez obdarowanego przedmiotem darowizny po złożeniu przez darczyńcę oświadczenia o odwołaniu darowizny.

Zgodnie z tym przepisem, zwrot przedmiotu odwołanej darowizny powinien nastąpić stosownie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, przy czym od chwili zdarzenia uzasadniającego odwołanie obdarowany ponosi odpowiedzialność na równi z bezpodstawnie wzbogaconym, który powinien się liczyć z obowiązkiem zwrotu. W realiach rozpatrywanej sprawy oznacza to możliwość zastosowania art.407 k.c., zgodnie z którym jeżeli ten, kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, rozporządził korzyścią na rzecz osoby trzeciej bezpłatnie, obowiązek wydania korzyści przechodzi na tę osobę trzecią (por. przez analogię wyrok S.N. z dnia 24.02.2011r. , sygn. akt III CSK 137/10, LEX 1084562). Co do zasady więc, umowa darowizny z dnia 7 października 2010r. nie czyniła niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu powódki o zwrot przedmiotu darowizny (co jest przesłanką roszczenia opartego o treść art.59 k.c.).

W wyniku umowy darowizny z dnia 7 października 2010r. pozwana przestała być właścicielem udziału w nieruchomości i utraciła legitymację bierną w sprawie o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o przeniesienie prawa własności udziałów w nieruchomości na rzecz powódki.

Z wyżej przedstawionych przyczyn Sąd Apelacyjny uznał, że zaskarżony wyrok odpowiada ostatecznie prawu i w konsekwencji, na podstawie art.385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art.108§1 k.p.c., art. 98§ 1 i 3 k.p.c. w zw. z §6 pkt.6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

/-/ E. Staniszevska /-/ J. Futro /-/ B. Wysocki